

Foto: Robin Preijzer

Tussenrapportage wolf

In deze rapportage geven we inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode 1 februari – 21 mei 2020.

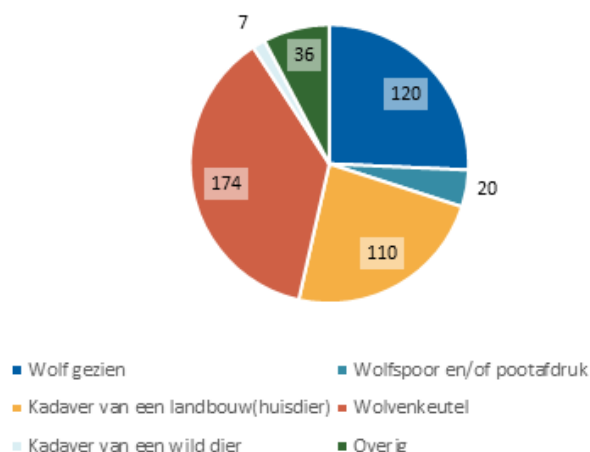
De wolf heeft de gemoederen de afgelopen periode flink beziggehouden. Bij het Wolvenmeldpunt komen steeds meer waarnemingen binnen. Ook waren er veel schadegevallen, met name in de provincie Noord-Brabant. Ondertussen bereidt de provincie Drenthe zich voor op mogelijke vestiging van een wolf. Dat zou dan het derde leefgebied in Nederland zijn. Ook is voor het eerst een wolf vanuit de alpiene populatie in ons land gesignaleerd. U leest er meer over in deze tussenrapportage.

Binnengekomen meldingen monitoring

Er zijn in deze periode 401 meldingen van (sporen van) wolven gedaan bij het Wolvenmeldpunt van de Zoogdiervereniging. Hiervan zijn 69 meldingen geclassificeerd als zekere waarneming aan de de hand van harde

bewijzen en 54 meldingen als bevestigde waarneming aan de hand van indirecte bewijzen. Van de overige meldingen kan niet worden vastgesteld of dit een wolf betreft.

Verhouding type waarneming

Monitoring in de provincies

Provincie Gelderland

Veluwe

Op de Veluwe zijn nog steeds twee territoria aanwezig. Op één territorium (Noord-Veluwe) woont de roedel, op het andere territorium (Midden-Veluwe) één wolvin (GW960f). Het is mogelijk dat de wolvin van de roedel van de Noord-Veluwe (GW998f) in deze periode opnieuw drachtig was en inmiddels jongen heeft geworpen. Hiervoor zijn op dit moment echter nog geen aanwijzingen. Eén van de welpen uit de roedel (GW1626m, geboren in 2019) is overreden (zie bericht pagina 2). Van een van de andere welpen (GW1428m) is aan

De wolf is niet meer weg te denken uit Nederland. Zeker niet nadat in 2019 op de Veluwe een roedel gevestigd is. Daarnaast hebben we regelmatig te maken met zwerfvende wolven die een geschikt territorium zoeken. BIJ12 is de organisatie die namens provincies de beleidsuitvoering van het dossier van de wolf verzorgt. Dit heeft onder andere betrekking op monitoring en afhandeling van tegemoetkoming in schade. Dit bericht is tot stand gekomen met medewerking van BIJ12, de Zoogdiervereniging (monitoring Wolvenmeldpunt) en WENR (DNA-analyses).

de hand van keutels genetisch aangetoond dat deze nog in het territorium verblijft. Het is onduidelijk hoe het met de andere welpen gaat. Vanuit het buitenland is bekend dat gemiddeld de helft van de welpen het eerste jaar niet overleeft.

Van de roedel op de Noord-Veluwe zijn via keutels zowel de vader (GW893m) als de mannelijke welp (GW1428m) waargenomen via DNA-sporen. Bij een gedood edelhert bij Apeldoorn is een gemixt DNA-profiel van wolven aangetroffen. Vermoed wordt dat dit DNA afkomstig is van meerdere individuen uit de roedel. De in februari gedode schapen te Emst lieten een onvolledig DNA-profiel zien. Alle beschikbare sporen komen echter overeen met het roedel van de Noord-Veluwe.

Het territorium op de Midden-Veluwe lijkt nog steeds door één wolvin (GW960f) te worden bezet. Wel is er een mannelijke wolf (GW1608m) aan de zuidkant van het territorium (Veluwezoom) voorbij getrokken. De wolvin is zowel aangetoond via een keutel als via swabs van een gedood edelhert in de buurt van Radio Kootwijk.

Aangereden jonge Veluwse wolf

De doodgereden wolf betrof een mannelijke welp die nog niet eerder via DNA was waargenomen. De welp heeft nu het nummer GW1626m toegewezen gekregen. Bij onderzoek van de maaginhoud van deze wolf werden parasitaire larven van horzels aangetroffen. Deze zijn vrijwel zeker via de prooi in zijn maag gekomen. Ook in de luchtpijp van een door een wolf gedood edelhert op de Midden-Veluwe werden vele larven van horzels aangetroffen, tenminste 17. Hoewel keelhorzels

vaker voorkomen bij herten, is het aannemelijk dat dieren met veel parasieten in een mindere conditie verkeren. Ze lopen daardoor een groter risico om door wolven te worden gedood.

Betuwe

De wolf die van 25 tot 28 maart 2020 actief was in de Betuwe betrof een voor Nederland nieuw mannetje. Uit vergelijking met de database van de Duitse collega's van Senckenberg blijkt dat het gaat om individu GW1608m, afkomstig uit de Rodewaldroedel (RWA) in Nedersaksen. Zijn DNA werd aangetoond op basis van swabs van gedode schapen te Culemborg en Beesd, maar ook op basis van haren bij de gedode geit te Randwijk op 25 maart 2020. Ook werd het DNA van deze wolf aangetoond via haren, een bloedmonster uit een teek en een druppel bloed op een grashalm. Deze sporen werden verzameld door spoorzoekers van het Wolvenmeldpunt in de boomgaard in Buurmalsen. Hier was de wolf ook op video vastgelegd.

DNA van GW1608m werd ook aangetroffen bij een dood edelhert op de Veluwezoom op 21 maart 2020. Hetzelfde individu is door Senckenberg inmiddels aangetoond in monsters genomen op 27 april 2020 nabij Niederanven in Luxemburg. Dit individu is dus vanuit Duitsland via de zuidoost-zijde van de Veluwe de Betuwe ingetrokken. Daarna is hij doorgelopen naar Luxemburg. Deze wolf heeft naar alle waarschijnlijkheid heel België doorkruist, Herentals (30 maart 2020) en Wiekevorst, waarbij hij minstens vijf grote autowegen heeft overgestoken.

Eind april 2020 werden wederom schapen gedood bij Culemborg en Beesd. Wolf GW1608m was toen echter al vertrokken. DNA-onderzoek laat voor deze gevallen dan ook een ander DNA-profiel zien. Na vergelijking met de DNA-database van Senckenberg kon dit DNA worden gelinkt aan een mannelijke wolf, aangeduid met GW1554m. GW1554m is afkomstig uit de Herzlakeroedel dichtbij de grens bij Emmen met Nederland. Hetzelfde individu werd ook

Bij onderzoek van de maaginhoud van dode wolf werden horzellarven aangetroffen.

aangetoond bij twee gevallen een week eerder in de Achterhoek, bij Ruurlo en Vorden. Dit individu was in februari/begin april 2020 actief in de regio Bremen/Oldenburger Brakke. Daarna is hij blijkbaar afgezakt naar het zuidwesten om vervolgens via de Achterhoek (Ruurlo/Vorden) naar de Betuwe te trekken.

*DNA-afname bij een van de gewonde schapen
(foto: Mariëtte van Uiter)*

Noord-Nederland

Drenthe

In Drenthe is regelmatig een wolf waargenomen op wildcamera's in hetzelfde gebied waar GW1261m schade aan schapen heeft veroorzaakt. Het is daarmee mogelijk dat wolf GW1261m zes maanden in het gebied aanwezig is. De provincie bereidt zich voor op mogelijke vestiging van de wolf, zie het bericht verderop in deze rapportage.

Provincies Limburg en Noord-Brabant

Limburg en Noord-Brabant

Verscheidende schadegevallen in Noord-Limburg en Oost-Brabant werden veroorzaakt door een voor Nederland nieuwe mannelijke alpiene wolf (GW1625m). De alpiene wolvenpopulatie concentreert zich tot de Franse en Italiaanse Alpen, het Franse middengebergte als het Centraal Massief en Vogezen. Het betreft het eerste individu uit deze populatie die ons land bereikt. Tot dusver waren alle individuen die opdoken in Nederland afkomstig uit de Centraal-Europese laaglandpopulatie die zich strekt over West-Polen, Duitsland, Denemarken en de Benelux.

In Duitsland, Wallonië en Vlaanderen werden al wel wolven uit de alpiene wolvenpopulatie gesignaleerd. Momenteel verblijven in Wallonië drie andere wolven van deze populatie. Hiermee vormt de Benelux een regio waar de twee deelpopulaties met elkaar kunnen gaan mengen. Dit is gunstig voor de genetische variatie.

Wolf omgeving Heusden

Monsters van diverse schadegevallen uit deze regio zijn op verzoek van de provincie Noord-Brabant met spoed geanalyseerd. Daaruit bleek het ook hier te gaan om individu GW1554m, een jonge mannelijke wolf uit het Herzlakerodeel in Duitsland (Niedersaksen). Deze roedel ligt op zo'n 40 kilometer van de grens met Drenthe. Dit individu is vanuit de Betuwe (Beesd/Culemborg; zie boven) naar de omgeving Heusden gekomen.

Hierbij wordt opgemerkt dat op basis van DNA niet is uit te sluiten dat er misschien een tweede wolf aanwezig is geweest, maar de kwaliteit van het beschikbare DNA-materiaal was ontoereikend om de mogelijkheid van een tweede individu aan te tonen. Het beschikbare beeldmateriaal geeft echter geen aanwijzingen voor aanwezigheid van een tweede wolf. Op basis van beeldmateriaal is wel aannemelijk dat deze wolf later in Duffel (België) is gesignaleerd. Ook op basis van waarnemingen zijn er geen aanwijzingen dat sprake is van een tweede individu, zo is er steeds maar steeds maar één wolf tegelijkertijd waargenomen.

Pootafdruk van een wolf in het zand

Wolvenmonitoring februari 2020 - mei 2020

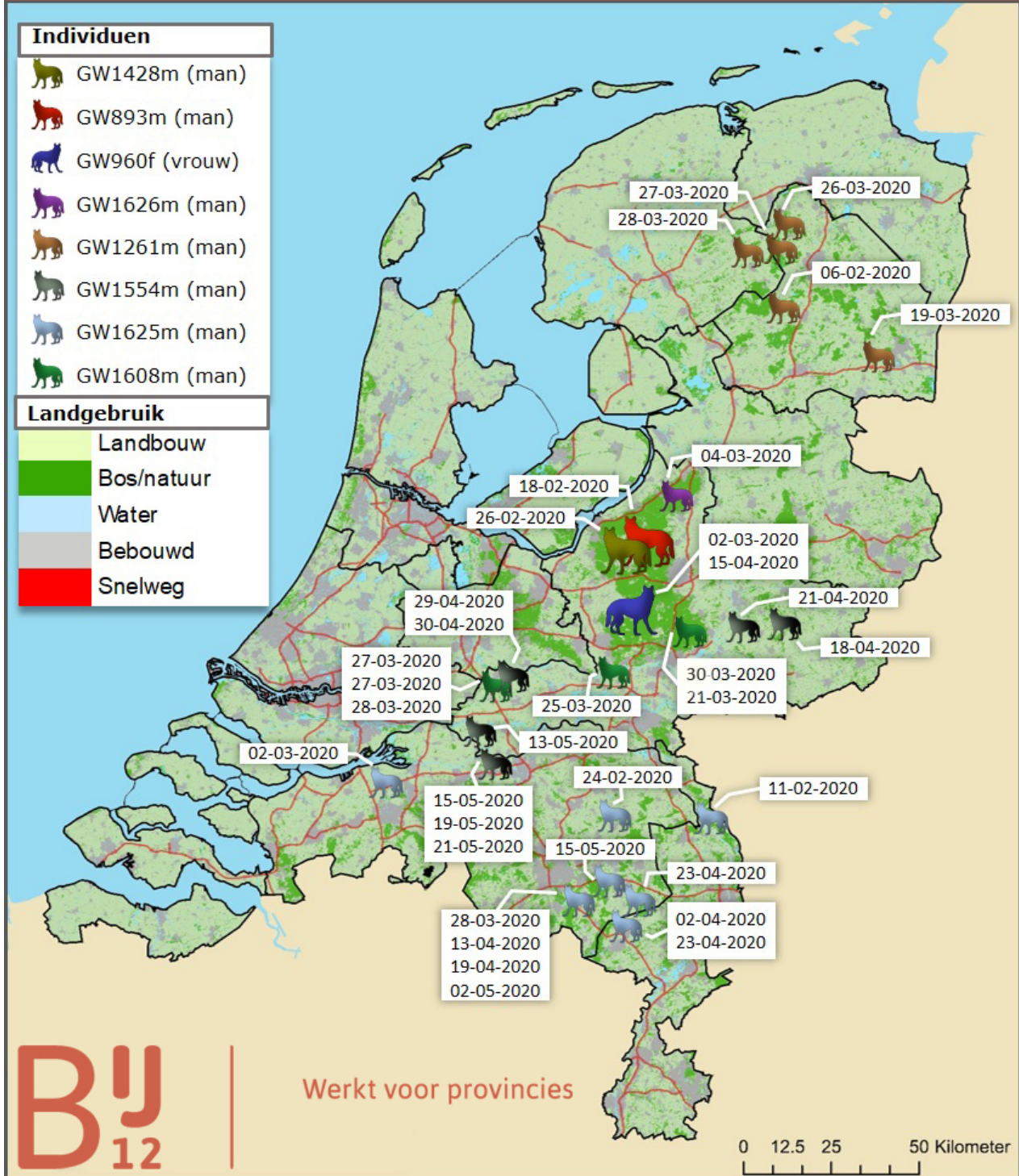
Overzicht van wolvenwaarnemingen via monitoring en schademeldingen.

Individueen

- GW1428m (man)
- GW893m (man)
- GW960f (vrouw)
- GW1626m (man)
- GW1261m (man)
- GW1554m (man)
- GW1625m (man)
- GW1608m (man)

Landgebruik

- Landbouw
- Bos/natuur
- Water
- Bebouwd
- Snelweg

Afhandeling schade door BIJ12

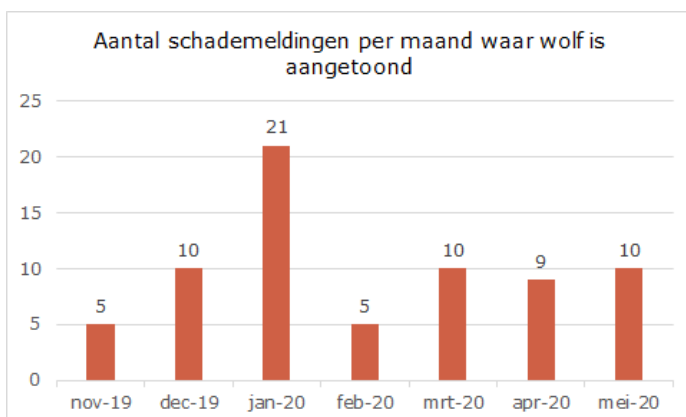
In deze periode (1 februari tot en met 21 mei 2020) zijn 45 schademeldingen bij BIJ12 binnengekomen. Deze zijn zowel verwerkt via de gangbare DNA-analyses als versneld via een spoedanalyse. Hieruit blijkt 34 keer wolf aangetoond, 6 keer vos, 1 keer hond en 3 keer diersoort onbekend wegens geen uitslag of geen DNA-afname meer mogelijk. Van 1 melding is nog geen uitslag bekend. Kijk voor alle cijfers rondom schademeldingen op bij12.nl/wolf.

Gelderland

Er zijn 13 meldingen uit Gelderland, waarvan 10 keer is vastgesteld dat het om een wolf gaat, 2 keer een vos en één onbekend. Opvallend was de aanval op 29 april 2020 in Culemborg waarbij 15 schapen het leven lieten. Ook is een keer een geit getroffen.

Noord-Nederland

Er zijn 9 schademeldingen uit Drenthe, een keer uit Friesland. Van deze schademeldingen ging het in 5 gevallen om een wolf, een keer om een vos, een keer om een hond en een keer om diersoort onbekend. Een om diersoort nog niet bekend. Bij het dode kalf bij Kerkenveld (Drenthe, 20 april 2020) werd het DNA van een vos aangetoond. Verschillende schadegevallen in Drenthe (1 en 6 februari en 19 tot en met 27 maart 2020) en Friesland (28 maart 2020) konden worden herleid tot de mannelijke wolf GW1261m die daar ook in het voorgaande kwartaal actief was. Een schadegeval in Zeewolde (provincie Flevoland) kon worden herleid tot een hond.

Noord-Brabant en Limburg

Er zijn 16 schademeldingen uit Noord-Brabant, waarvan 14 keer een wolf, 2 keer een vos. Uit Limburg kwam vier keer een schademelding. Het ging hier 3 keer om een wolf en een keer een vos.

De wolf op de Veluwe (foto: Robin Preijer)

Verschillende andere schadegevallen werden veroorzaakt door een nieuwe mannelijke wolf met een opvallend DNA-profiel (GW1625m) dat kan worden herleid tot de alpiene wolvenpopulatie in de Frans-Italiaanse Alpen. Het gaat hierbij om de gevallen in Noord-Limburg (Well en 2 keer in Nederweert) en Oost-Brabant (Sterksel, Boekel, Made en 3 keer in Heeze en Someren). Nadat deze wolf schapen heeft aangevallen nabij Boekel (24 februari 2020) en Made (2 maart 2020), is deze wolf doorgelopen in de richting van het zuidoosten van Noord-Brabant. In deze regio is GW1625m sinds 28 maart aanwezig. Deze wolf heeft voor het eerst in Nederland een kalf van een Schotse hooglander, aangevallen. Dit kalf stond met andere kalveren in een afgelegen weiland waar onvoldoende wolfwerende maatregelen genomen waren. Ook waren geen koeien of stieren aanwezig, waardoor de wolf vrij spel had.

Gelderland besluit binnenkort over inzet preventieplan

De Gebiedscommissie Preventie Wolvenschade Gelderland heeft begin mei een preventieplan aangeboden aan de provincie. Het provinciaal bestuur verwacht in juni 2020 te beslissen over de voorgestelde maatregelen en de subsidieregeling die wordt voorgesteld. De hierbij uitgebrachte adviezen vormen ook aanleiding om in breder verband via het Interprovinciaal Overleg hierover na te denken.

Drenthe bereidt zich voor op gevestigde wolf in territorium

Uit recente uitslagen van de DNA-onderzoeken blijkt dat in maart hetzelfde dier (GW1261m) actief was als in januari en februari en een kwartaal eerder, eind 2019. In april was er één melding, die mogelijk een wolf betreft. Hierbij zijn 2 schapen en 2 lammeren gedood. Van een melding in mei is nog niet vastgesteld of het om een wolf ging. Hierbij werd één schaap gedood.

Het aantal schademeldingen is in april en mei 2020 afgenomen ten opzichte van de voorgaande maanden. Ook komen er regelmatig zichtmeldingen binnen van een wolf. Dit zou kunnen duiden op vestiging van wolf GW1261m in Drenthe. Hiervoor moet de wolf minimaal 6 maanden in een gebied aanwezig zijn. Op basis van DNA-uitslagen kan echter nog niet worden vastgesteld dat GW1261 minimaal 6 maanden aanwezig is het territorium in Drenthe. Hoewel vestiging dus ook nog niet bestuurlijk kan worden vastgesteld, bereidt de provincie Drenthe zich hier wel al op voor. Daarom gaat een speciale gebiedscommissie aan de slag met de uitvoering van preventieve maatregelen tegen wolvenschade.

[Lees er hier meer over](#)

Noord-Brabant zet in op voorbereiding op aanwezigheid wolf

Na de inzet van preventieve maatregelen lijkt de wolf het gebied te hebben verlaten en heeft de wolf zijn zwerftocht vervolgd. De provincie wil door op de ingeslagen weg ten aanzien van preventie en initieert samen met betrokken partners een platform wolvenschade. Dit platform wordt begeleid door Pieter van Geel.

Zo wil de provincie beter voorbereid zijn op zwervende wolven in de toekomst. De provincie heeft met ZLTO, gemeente Heusden en de Zoogdiervereniging afgesproken dat wordt ingezet op het beschermen van vee. Alle partijen zijn van mening dat boeren hun schapen en geiten weer kunnen laten overnachten in de wei, zonder extra wolvenbescherming. Het gebied rond Heusden is door de omvang en de minimale aanwezigheid van wilde prooidieren geen geschikt gebied voor wolven om zich te vestigen.

Faunaschade preventiekit wolf vernieuwd

BIJ12 heeft de FaunaPreventieKit vernieuwd met de meest actuele gegevens. Ook zijn de verschillende preventieve middelen op een rij gezet: van fladderlinten tot speciale afrasteringen met stroomdraad, maar ook kuddewaakhonden. [Kijk voor meer informatie op bij12.nl/fpk](http://bij12.nl/fpk)

Belang van DNA-analyses

Hoe breng je in kaart waar de wolf zich in Nederland bevindt? En hoe bepaal je bij schade aan landbouwhuisdieren welk dier dit heeft veroorzaakt? Genetisch onderzoek is daarvoor de meest zekere onderzoeksmethode.

[Lees het hele artikel over dit onderwerp hier](#)

Publicatie actuele wolvendata

De werkwijze van de bekendmaking van de mogelijke wolvenaantallen is aangepast en wordt actueel weergegeven in een tabel en Excel bestand. Alle informatie op BIJ12-site is voor iedereen toegankelijk: bekijk www.bij12.nl/wolf

Onderzoek maatschappelijk draagvlak hervestiging van de wolf

In samenwerking met de provincies heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit het maatschappelijk draagvlak onder burgers voor de hervestiging van de wolf in Nederland laten onderzoeken. Uit het onderzoek blijkt dat het draagvlak relatief groot is: 57% van de Nederlanders heeft een positieve houding ten aanzien van de hervestiging van de wolf en 65% ziet de wolf als ongevaarlijk.

[Lees het hele bericht](#)

Voorbeeld van wolfwerende maatregel